

‘Samenwerking tussen stad, regio en staat en het toekomstig cultuurbeleid’

Verslag van de bijeenkomst op 6 december 2018 in de Philharmonie Haarlem door Marlies Lam
Organisator: Kunsten '92 | Moderator: Thomas van Dalen

Deel 1. Sectorperspectief

VIKTORIEN VAN HULST (*directeur Theaterfestival Boulevard*)

We hebben een periode achter de rug waarin - aanvankelijk top down, later meer in samenhang - ambtenaren/bestuurders en sector samen optrokken in een proces van schrijven. Het resultaat daarvan voelt als een eerste stap; eerder als startpunt voor nader gesprek, dan als eindpunt/conclusie. Daar is het nog veel te vroeg voor.

Het fenomeen profielen was altijd bedoeld om cultuurbeleid meer te richten op de inbedding in de regio. Niet als enige focus maar als pendant van landelijk beleid. Landelijke spelers en landelijke ontwikkelingen worden vanuit de regio-gedachte meer verbonden met de context waarin ze opereren. En omgekeerd ontstaan er betere kansen om vanuit regionale ontwikkelingen het landelijk beleid te voeden. Dat is positief.

Er dreigt evenwel ook een aantal valkuilen.

1) In het proces is een behoefte ontstaan, in de regio maar naar het lijkt ook bij de minister, om met name verschillen/‘het onderscheidende karakter’ te benadrukken. Daarmee kom je gevaarlijk dicht bij het denken van city-marketeers; “wij zijn de regio van....”.

De valkuil daarvan is, dat het natuurlijke ‘ecosysteem’, waarin verschillende disciplines samengaan, wordt overschreeuwd door een min of meer geforceerd profiel.

Het is bijvoorbeeld in mijn regio Brabantstad verleidelijk om vanwege het grote succes in de regio, met name Eindhoven, ‘design’ als uitgangspunt voor het regioprofiel te kiezen. Tegelijk herbergt de stad 's-Hertogenbosch maar liefst zeven podiumkunstinstanties van (inter)nationale waarde, meerjarig gesubsidieerd via het Fonds Podiumkunsten. Deze instellingen en hun werking zou je ernstig tekortdoen als je de regio enkel in designtermen zou benoemen.

De provincie Noord-Brabant heeft 2,5 miljoen bewoners; daar kan je niet een enkelvoudig profiel op plakken. Het is daarom dat in Brabantstad gekozen werd voor een meervoudig profiel waarin zowel podiumkunsten als visuele kunsten/design belangrijke pijlers zijn, maar waarin ook andere disciplines een rol spelen.

2) Het landelijk belang kan overstemd worden door een regionale context waarbij kwaliteit niet langer uitgangspunt is. Ik hoorde een aantal jaar geleden een Gedeputeerde voor Cultuur in de kamer zeggen: “wij bepalen zelf wel wat goed is voor onze provincie”. Het stelt de regio als eiland voor, waar eigen maatstaven en normen gelden en over kwaliteit gediscussieerd kan worden. Dat zouden we in andere sectoren (zoals zorg en onderwijs) nooit accepteren.

Daarbij hebben veel organisaties een nationale of internationale werking, bijvoorbeeld vanwege de rol die zij spelen in de ontwikkeling van een specifieke discipline. Deze instellingen worden niet enkel vanuit de Rijksoverheid ondersteund, maar zijn voor cofinanciering vaak afhankelijk van andere landelijke fondsen. Een integrale landelijke afweging functioneert voor deze publieke partijen vaak als kwaliteitslabel. Ik wil met mijn festival langs de landelijke meetlat worden gelegd.

3) In grotere regio's speelt daarnaast ook de politieke agenda van verschillende steden een belangrijke rol. Zo kan je in mijn regio zien, dat de samenwerkende ambtenaren hun best hebben gedaan om de voorbeelden in ons regioprofiel ‘eerlijk’ over de steden te verdelen, waarbij niet altijd de beste instellingen naar voren werden geschoven.

En hier spelen dan op regionale schaal tussen regio en steden dezelfde twee valkuilen als hiervoor benoemd tussen Rijk en regio: de citymarketing-claim “wij zijn de stad van” binnen de context van de regio (valkuil 1) en een keurige decentrale verdeling van middelen tegenover een kwaliteitsweging (valkuil 2).

Een groot voordeel van ons huidig systeem is het feit, dat de **vertegenwoordigers van Rijksoverheid en de landelijke fondsen bezig zijn met kúnst**. De gesprekspartners bij de lagere overheden hebben ook andere verantwoordelijkheden. Daar liggen de ambities van kunstinstellingen op tafel naast andere publieke taken en ontbreekt vaak specialistische kennis.

Waar instellingen zich tot dit moment rechtstreeks tot de inhoudelijk adviseurs van Fonds Podiumkunsten en Raad voor Cultuur kunnen richten, wordt hun verhaal straks verteld in de context van en door een boodschapper uit de regio, nadat er een ‘bestuurderssaus’ overheen is gegoten.

Dit is geen oproep om alle regioprofielen linea recta naar de vuilnisbak te verwijzen.

Dit is wél **een pleidooi om een beetje op de rem te trappen** en voornoemde valkuilen serieus te nemen. Het evenwicht tussen landelijke context en regionale context vraagt, naast al het enthousiasme, ook om scherpe weging van de regioprofielen.

En de brede manier waarop kunst functioneert in verschillende disciplines, als onderdeel van een systeem in de regionale context, vraagt om het relativeren van de drang onderscheidend te willen zijn, waar nu in de regioprofielen op aangestuurd werd.

Zie de regioprofielen en –wensen als een kans voor een plus op het huidige beleid. Als een mogelijkheid om extra’s door, voor en met regionale samenwerkingsverbanden te organiseren. Denk daarbij aan specifieke zaken als publieksontwikkeling en productieklimaat.

Laat regio en Rijk samen voor de financiering van deze nieuwe plannen gaan staan; met het getoonde enthousiasme vanuit de regio moet matching mogelijk zijn.

Voorkom geconstrueerde mono-profielen en profileringsdrang waarmee instellingen in een mal worden gedwongen of buiten de boot vallen. Bewaak de landelijke integrale afweging.

We moeten blijven staan voor de kwaliteit van de kunst die gemaakt en getoond wordt.

Het fenomeen regioprofielen was bedoeld om het culturele beleid te richten op inbedding in de regio: landelijke spelers en landelijke ontwikkelingen worden vanuit de regiogedachte meer verbonden met de context waarin ze opereren en omgekeerd ontstaan er betere kansen om vanuit regionale ontwikkelingen landelijk beleid te voeden. Dat is positief.

META KNOL (*directeur Museum De Lakenhal*)

De regio wordt steeds belangrijker en ik ben een fan van de culturele regiovorming. Sinds kort ben ik ook bestuurslid van Kunsten ’92 en heb nu verschillende rollen. Dat maakt dat ik me ook wil inzetten voor het overkoepelende belang, voor het versterken van de sector.

Vroeger was er een duidelijk centrum en een mistige periferie. Dat is niet meer zo: **het centrum/periferie-denken verandert**. Ik geloof dat je kwaliteit overal kunt vinden als je bereid bent om te zoeken en als we niet meer automatisch kunnen aannemen dat kwaliteit zich alleen bij de BIS-instellingen en in de grote steden aandient.

Ik ben er heel erg voor dat deze beweging richting culturele regiovorming is ingezet. Maar **laat het geen bureaucratische exercitie worden** en zie het als een vorm van tuinieren waarin je wiedt en snoeit en dingen laat bestaan die het goed doen en waarin je dingen ruimte geeft waarvan je denkt dat ze dat ook nodig hebben om te groeien. Uiteindelijk is Nederland een grote stadstaat, we leven allemaal in een landschapspark en zijn we allemaal met elkaar verbonden en daar moeten we heel erg zuinig op zijn en dat geldt ook voor de cultuur in het land.

JOS VAN HULST (*directeur Theatergroep Suburbia*)

Ik ben groot fan van de regioprofielen om een andere reden. Ik ben het volstrekt eens met de vorige sprekers met betrekking tot de kwaliteit. Maar ik zit met ons theatergezelschap in een stad met een heel schraal cultureel voorzieningsniveau. Dientengevolge moesten wij al bijna verdwijnen, want FPK is vooral gericht op innovatie en dynamiek. Onze kerntaak is als een zeer bescheiden instelling te functioneren in Almere en om in de provincie door sectoren aan elkaar te knopen. Dat wordt in de huidige systematiek niet onderkend. Dit is voor mij **een manier om instellingen die een andere functie hebben dan vernieuwing en niet behoren tot de BIS toch een plaats te geven**. Ze zijn cruciaal in een landschap dat in de groei is.

Over tien à vijftien jaar moet Almere de vijfde stad zijn en er moet nu geïnvesteerd worden. Er is een raamovereenkomst met de Rijksoverheid waarin wordt gezegd dat het culturele voorzieningsniveau meestijgt met de groei van de provincie. Maar in concrete gevallen, zoals bij Suburbia, blijkt het een papieren afspraak te zijn die je nergens te gelde kan maken.

Juist door nu heel duidelijk een regioprofiel neer te zetten is het mogelijk een voorzieningsniveau in stand te houden in een provincie die groeiende is.

Als we die regioprofielen zeggenschap willen geven dan moeten instellingen zoals FPK daarin geëquipeerd worden. Die moeten de opdracht en de mogelijkheden meekrijgen om die regionalisatie te kunnen ondersteunen.

Voor ons zijn de regioprofielen een oplossing en daarmee een erkenning.

Die oplossing zit erin dat de middelgrote gezelschappen met bewezen kwaliteit weer een plek kunnen krijgen tussen de BIS en de kleinere instellingen en de nieuwkomers in.

Hiermee wordt onze rol in het landelijk speelveld duidelijk en kunnen wij onze functies die zoals onze samenwerking in het onderwijs en het faciliteren van jonge theatermakers vervullen. Want het ondersteunen van anderen kan eigenlijk niet binnen de kaders van de subsidiëring. Ik denk juist dat die regionalisatie voor ons en misschien ook voor andere instellingen ruimte zal bieden om juist heel regiospecifiek te kunnen opereren.

HARMEN VAN DER HOEK (*zakelijk directeur NNT*)

Ik ben nog geen believer en zie dezelfde valkuilen als Viktorien [van Hulst].

Ik hoop dat we **meer maatwerk** kunnen creëren in de relatie tussen de overheid en de kunstinstellingen. Ik hoop dat we af kunnen stappen van de huidige uniforme regeling, waarbij iedereen min of meer door eenzelfde hoepel moet springen.

Daarbij hoop ik dat we kunnen gaan naar een dialoog tussen culturele instellingen, de Rijksoverheid en de lokale overheden over **een passend plan van eisen voor het verkrijgen van subsidie**.

Subsidieaanpakken worden gebaseerd op artistieke ambities van de instellingen, context van de instellingen en de beleidsdoelstellingen van de verschillende overheden die die instellingen vaak ook financieren. Ik denk dat de diversiteit van instellingen, gezelschappen en kunstenaars veel groter is dan de diversiteit die door subsidieregelingen en de huidige prestatiedrang nu al blijkt.

Voorbeeld: vergelijking van het Noord Nederlands Toneel met het Nationaal Theater in Den Haag: Er geldt dezelfde subsidieregeling, maar die organisaties verschillen enorm van context, artistiek profiel, lokale cofinanciering en omvang. Mijn wens is een subsidiesysteem dat is gebaseerd op vertrouwen en waarden en daarbij (vanuit het perspectief van Groningen) kan een Randstedelijk gezelschap een erg lokale ambitie hebben en kan een regionaal gezelschap ook een internationale ambitie hebben. Dus regionaal betekent voor mij niet een meer regionale oriëntatie, maar betekent **meer diversiteit in subsidiëring en beoordeling** wat onze sector ook nodig heeft.

Deel 2. Het perspectief van Rijk en Raad voor Cultuur

Thomas van Dalen in gesprek met **SARA KNIJFF** (*plaatsvervangend directeur Erfgoed en Kunsten OCW*) en **JAKOB VAN DER WAARDEN** (*directeur Raad voor Cultuur*).

Aan Sara Knijff: Wat doen deze vier verschillende perspectieven met jou of wat hoor je erin?

Knijff: Ik ben niet verrast door wat ik heb gehoord. De laatste droom vind ik erg herkenbaar. Ik denk dat dat uiteindelijk ook het doel is van deze nieuwe exercitie, namelijk om die profielen te gebruiken en te kijken wat er gebeurt in de regio en om daar dan vanuit landelijke verantwoordelijkheid en het landelijke stelsel te kijken hoe we dit integraal kunnen maken. Is voor ons ook voor het eerst.

Wat voor woorden zou je gebruiken als je dit traject aan collega's in andere departementen zou uitleggen?

Knijff: Dat we ons beleid meer in samenhang met andere partijen vormgeven. Zowel met andere overheden als met de sector.

Hoe zou jij de fase waarin we nu zitten, duiden? Is het een oriëntatiefase?

Knijff: Het is geen oriëntatiefase. Het stelsel wordt ook niet heel anders. We gaan een nieuwe vierjarige periode in en er komt ook weer een regeling, waarbij iedereen zich kan inschrijven en de Raad [RvC] om advies kan vragen. Dat blijft nu nog hetzelfde.

We halen nu al wel eerder in het proces veel meer informatie op om uiteindelijk het stelsel te bouwen. Dat is nieuw. Hoe vervolgens welk profiel waar benut wordt, dat is nog niet bekend. Die profielen zijn overigens niet de enige informatie, de Raad heeft ook al die sectoradviezen gemaakt en we zijn zelf ook veel in gesprek geweest.

Hoe zie jij de stand van zaken over vier jaar?

Knijff: Het idee is dat we elkaar meer gaan versterken en om zo ook kunst en cultuur breder en toegankelijker te maken. En of dit dan in het instrumentarium het optimale stelsel is, dat weten we nog niet. De minister heeft bewust de keuze gemaakt om het stelsel niet helemaal om te gooien. Dus dit is een tussenvorm. We hebben te maken met decentralisatie op verschillende gebieden. De rol van de regio's op andere beleidsterreinen is evident. Die beweging zal nog wel verder gaan.

Binnenkort komt er een adviesaanvraag van jullie aan RvC uit over deze profielen. Wat voor type vragen staan daarin?

Knijff: Die gaan over de komende stelselperiode. Het is een brede aanvraag, dus ook over cultuureducatie en internationalisering. Het deel dat gaat over profielen bevat vragen als "hoe zien jullie die input voor het geheel"? Het zal ook input vormen voor het nieuwe stelsel in de BIS, rondom cultuurparticipatie, educatie, talentontwikkeling. We willen weten wat daar goeie instrumenten voor zijn om elkaar daarin te versterken?

Zo te horen ben je niet teleurgesteld in de profielen?

Knijff: Nee, ze zijn heel divers. Sommige zijn geschreven in al bestaande samenwerkingsverbanden. Het is ook een momentopname en ze zijn onder tijdsdruk geschreven. Een gedeelte van het doel is ook voor hen zelf om hun ambitie op te schrijven: wat voor regio zijn wij en wat kunnen we zelf doen (los van OCW).

Aan Jakob van der Waarden: Was je je bewust van het regiogebeuren bij de start van je baan?

Van der Waarden: Ik was me ervan bewust en ik heb me later tot beginnende fan ontwikkeld. Niet zo zeer door het lezen van de profielen, maar vooral in de gesprekken met bestuurders, makers en instellingen daarover. Dan merk je dat profielen nu al betekenis hebben gehad op lokaal niveau.

Een echte believer word ik pas als we ook de volgende stap met elkaar kunnen zetten door de beginnende samenwerkingsverbanden tussen twee steden of een stad en de omgeving verder uit te bouwen en te vertalen in concreet resultaat voor makers en publiek.

Kun je jouw visie op zowel de komende vier jaar als op de lange termijn schetsen?

Van der Waarden: Over de lange termijn ben ik optimistisch. Deze beweging zal niet stoppen, omdat die regio bezig om zijn culturele aanbod en lokale makers te wortelen. Ik voorzie niet dat we deze exercitie over tien jaar weer zouden stoppen.

Is het een oefening in het leren denken via het perspectief van de regio of het begin van een stelsel waarin een en ander anders is geordend?

Van der Waarden: Is nu te vroeg om te zeggen. Interessanter om het te beredeneren vanuit de wil van het publiek en die van de maker en wat is wenselijk om deze ontwikkeling verder te brengen. Wat betreft de komende vier jaar richt ik me op de adviesaanvraag. Een eerste stap zou de proeftuin zijn om die ontluikende samenwerkingen verder te brengen.

Aan Knijff: Wat doet OCW met de geluiden over flexibilisering en ontbureaucratisering?

Knijff: Er zullen zeker vragen in de adviesaanvraag zitten over vermindering van administratieve lasten bij aanvragen. We vragen ons dan af wat we met welke redenen vragen. Wat flexibilisering betreft: kunst is per definitie flexibel en een star subsidiestelsel past daarom op dit beleidsterrein niet.

Wanneer wordt de adviesaanvraag bij de Raad ingediend?

Knijff: Vlak voor kerst. Dan gaat deze ook meteen naar de Tweede Kamer en is dan ook openbaar. Vervolgens heeft de Raad tot 1 april de tijd om het advies te schrijven. OCW maakt daarna een uitgangspuntenbrief waarin de visie voor het volgende stelsel wordt uiteengezet. Dat gaat voor de zomer naar de Tweede Kamer om de cyclus af te ronden. Los hiervan gaan we in deze periode ook naar alle regio's om te kijken wat er op korte termijn al gedaan kan worden.

Van Dalen aan Van der Waarden: Hoe ziet het proces eruit?

Van der Waarden: basaal hebben wij iedere maand een raadsvergadering waarin we tot het advies zullen komen. Hoe we die maanden verder inrichten is nog niet bekend. We zullen daarbij ook de sector en onze adviseurs inschakelen. Het is een kort traject en hebben daarom niet de tijd om elk punt met alle spelers af te stemmen.

Deel 3. Het perspectief van de (cultuur)beleidsexpert

COR WIJN

Door het eerste kabinet Rutte werd, zoals bekend, 200 miljoen bezuinigd op de kunsten. Door Rutte II werd voor 16 miljard aan diverse taken gedecentraliseerd naar de gemeenten. Die 16 miljard aan taken hielden een verdubbeling in van het Gemeentefonds, maar waren niet toereikend om op lokaal niveau alle nieuwe taken goed uit te voeren. Door de recessie, de verslechterende grondposities en de decentralisaties hebben de gemeenten in de periode 2010-2015/2016 flink moeten bezuinigen: een ingreep waarvan met name kunst en cultuur nogal de dupe zijn geworden.

Aan het einde van de economische recessie (ca. 2015/2016) stond de culturele sector er slecht voor. Er was reden tot zorg, zowel op het landelijke niveau als lokaal. De Raad concludeerde dat er fors moest worden ingrepen in het beleid.

In het artikel *Tijd voor een nieuw cultuurbestel* (december 2016) stelden Jeroen Bartelse en Pieter Bots (beiden Raad voor Cultuur, RvC) dat wijziging van het cultuurbestel noodzakelijk was en wel om drie belangrijke redenen:

1. **Overheden werken elk met een eigen agenda** waardoor (afnemende) geldstromen elkaar niet kunnen versterken en
2. **De spreiding van het aanbod (en het Rijksgeld) laat te wensen over** en het aanbod laat zich steeds lastiger in subsidiehokjes stoppen.
3. **Het gesubsidieerde aanbod trekt steeds minder publiek.**

In het document van RvC dat volgde en Verkenning werd genoemd: de publicatie *Cultuur voor stad, land en regio* van november 2017 werd een vergelijkbare diagnose gesteld en een aantal voorstellen gedaan. Een van de voorstellen was om de regio's met inspirerende plannen te laten komen om de culturele sector te versterken. Dit leidde in het afgelopen voorjaar tot de uitnodiging van de minister aan de regio's om met regionale cultuurprofielen te komen, iets waaraan op grote schaal gevolg is gegeven.

De profielen zijn bijna zonder uitzondering als **een roep om erkenning** te lezen. Dat is ten dele ook logisch. De sector moet het doen met fors minder geld. Er is in de afgelopen tien jaar verschraling opgetreden. En de cultuurprofielen zijn daarop – althans zo lees ik ze – in zekere zin een reactie op. De regio's kampen met verschraling van het aanbod, met minder voorzieningen, soms ook bevolkingskrimp, soms ook economische stagnatie en dalende werkgelegenheid in het hogere segment en juist daarom willen de regio's laten zien wat ze hebben.

Wat in Nederland is gebeurd, is niet wezenlijk anders dan in de Verenigde Staten of in het Verenigd Koninkrijk. De regio's worden armer, de urbane centra worden rijker. Uit de onderzoeken van het CPB blijkt het ook: **er is een groeiende geografische tweedeling**.

In de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk zijn deze factoren (stagnatie, bevolkingskrimp, wegvallende voorzieningen) de voedingsbodem voor het populisme, voor Trump en de Brexit. Maar ook hier is dat een **voedingsbodem voor populisme**. Voor Thierry Aartsen met zijn pleidooi voor schutterijen en bloemencorso's. Maar ook voor het verschijnsel van de cultuurprofielen. Het is belangrijk om dat in te zien. De profielen zijn de andere kant van de medaille. Zij zijn het tegengeluid.

Ze zijn een roep om aandacht, of preciezer: ze zijn **een roep om onafhankelijke aantrekkingskracht**. De regio's willen de krimp tegengaan, voorzieningen behouden en onafhankelijke aantrekkingskracht hebben en houden op bedrijven, op inwoners, op toeristen ook, los van Amsterdam en andere metropolen in de Randstad. Dat is het: een roep onafhankelijke aantrekkingskracht. Men heeft de overtuiging dat kunst en cultuur dat kunnen bieden. Dat is het goede nieuws. De regionale cultuurprofielen zijn ook een geloof in de meerwaarde van kunst en cultuur.

Het is niet de eerste keer dat we in Nederland aan de slag zijn gegaan met cultuurprofielen. In **1996 vertoonde de cultuurnota en visie (cultureel zelfbewustzijn is een voorwaarde voor een open bejegening van anderen) van Aad Nuis (staatssecretaris) grote overeenkomsten met die van de huidige minister, zijn partijgenoot Van Engelshoven**.

Er is nog een parallel met het beleid van Nuis: ook hij wilde de stoeve taakverdeling tussen de overheden (vooral op het terrein van de podiumkunsten) verbeteren. Hij nam daartoe, net als Van Engelshoven, zijn toevlucht tot regionale cultuurprofielen. Wie de profielschetsen van destijds vergelijkt met die van nu, ziet dat ze grote gelijkenis vertonen. Ze bestonden destijds uit een beschrijving van de infrastructuur (tegenwoordig vaak ecosysteem genoemd) en schetsten de ambities die leefden. Dat zijn precies ingrediënten die we nu ook in alle profielen terugzien. Bijna allemaal hebben ze dezelfde opbouw:

- ze schetsen wat de regio kenmerkt, waar de kracht ligt, het onderscheidend vermogen;
- ze benoemen thema's, vaak ook programmalijnen genoemd;
- er worden ambities, dan wel doelen benoemd en
- het document bevat, als uitwerking hiervan, proeftuinen of actiepunten.

De profielschetsen gingen twee cultuurnotaperiodes mee, daarna werd ermee gestopt. De belangrijkste reden hiervoor was dat de profielschetsen in de beoordeling door de Raad voor Cultuur geen enkele rol speelden. De Raad deed er niets mee. Hier zit natuurlijk een belangrijk leermoment. Als de Raad voor Cultuur niets met de profielen doet, zullen ze net als de vorige keer nutteloos blijken en weer snel verdwijnen. Het lijkt me, gezien de voorgeschiedenis die ik net heb geschetst (de Raad heeft nu namelijk zelf de aanstoot tot de profielen gegeven), dat dat nu niet de bedoeling kan zijn.

Uit het boek van Roel Pots, *Cultuur, koningen en democraten*, komt naar voren dat het **cultuurbeleid in Nederland een grote mate van continuïteit kent**. En dat is ook wat bleek tijdens de conferentie over *25 jaar Wet op het specifiek cultuurbeleid* en in de publicatie *Cultural policy in the polder* die daar ten doop werd gehouden. Volgens dat laatste boek heeft ons cultuurbeleid drie belangrijke kenmerken:

- bureaucrativering;
- wheelen en dealen en
- gebrek aan connectie tussen nationaal en lokaal beleid.

En dat is ook precies waar de regionale cultuurprofielen nu over gaan: ze zijn (1) een poging om de slechte connectie tussen nationaal en lokaal te verbeteren; (2) een streven naar 'wheelen en dealen' en toch ook (3) een uiting van bureaucrativering.

Opmerkelijke zaken in de profielen zijn wat mij betreft de volgende:

- **In lang niet alle profielen zijn ook proeftuinen opgenomen**, wat toch eigenlijk het doel was van de exercitie. En als er proeftuinen zijn benoemd, **liggen die vaak buiten de invloedssfeer van de Rijksoverheid** om er iets in te betekenen. (Utrecht wil bijvoorbeeld een integrale aanpak van het huisvestingsprobleem van jonge makers. En Flevoland wil een proeftuin wil met Landart en Kunst op het vmbo);
- De aanleiding voor de profielen lag in feite op het terrein van de podiumkunsten. Maar, ik denk dat nog niet de helft van de voorgestelde proeftuinen gaat over het probleem dat moest worden getackeld. **De problemen die centraal stonden in de Verkenning van de Raad uit 2017 worden met de proeftuinen amper beetgepakt.**
- Dat brengt mij erop dat in veel profielen eigenlijk **geen rekening is gehouden met de taakverdeling tussen de overheden**. Nu bestaat die formeel ook niet (de *Wet op het specifiek cultuurbeleid* bijvoorbeeld zegt er niets over), maar hij is er natuurlijk wel. Gemakshalve wordt daar echter in veel profielen volledig aan voorbij gegaan, vooral waar het gaat om het benoemen van mogelijke proeftuinen.
- De reden daarvoor is eigenlijk eenvoudig. **Behalve aandacht (of zelfstandige aantrekkingskracht) willen de regio's vooral een ding en dat is meer geld**. Rond de hele exercitie met de profielen hangt 'de geur van geld'. Nadenken over taken en rollen is dan vooral lastig.
- **Een paradox is dan dat in bijna geen een profiel over geld wordt gesproken**. En helemaal nergens wordt concreet aangegeven wat er nodig zou zijn en wat bijvoorbeeld de provincie en de gemeenten zelf zouden willen bijdragen.
- En het ontbreken van duidelijke opvattingen over taken en rollen en van budgettaire kaders maakt dat de profielen alle **een hoge mate van 'wensdenken'** in zich dragen. Het 'handelingsperspectief' ontbreekt nog wel eens. Sommige profielen hebben voorstellen voor proeftuinen of zelfs actiepunten, maar een aantal blijft ook hangen bij programmalijnen en doelen zonder die verder concreet te maken.

- Zeer veel voorkomende woorden zijn ‘**cultuureducatie**’ en ‘**talentontwikkeling**’. In veel steden zijn echter de afgelopen jaren en ook in 2018 de kunstencentra ter ziele gegaan. Dan is het paradoxaal om nu in de profielen zeer frequent te lezen hoe belangrijk cultuureducatie (in de betekenis van buitenschool, meestal) wordt gevonden. Mij lijkt dat hier **in de eerste plaats een verantwoordelijkheid voor de betrokken gemeenten zelf** ligt en niet zozeer voor de provincies, laat staan voor het Rijk.
- Daarop aansluitend: heel opvallend zijn ook de vele woorden en proeftuinen die worden gewijd aan het streven naar het bereiken van een breder en ander publiek. De oude tijd van het **Actieplan Cultuurbereik** en het **Actieplan Cultuurparticipatie** herleefde voor mij. Veel van de initiatieven en de proeftuinen die ik ben tegen gekomen zouden daar naadloos in hebben gepast.
- Tot slot: in veel van de profielen draait het uiteindelijk om productieklimaat en makersklimaat. En daarmee kom ik weer bij het begin van mijn betoog: **de regio’s willen zelfstandige aantrekkingskracht hebben, ze willen niet alleen maar cultuur importeren maar ook zelf produceren**. Dat is een kerngedachte die de Raad voor Cultuur naar mijn smaak zou moeten oppakken. Door het woud van woorden en proeftuinen heen, zou daarop de focus kunnen worden gericht: op het met Rijksgeld aanjagen en versterken van:
  - experimenten om nieuw publiek te bereiken en
  - het makersklimaat in de stedelijke regio’s.

Samenvattend:

- Buiten de grotere steden is het **voorzieningsaanbod** verschaald door krimp, economische stagnatie en bezuinigingen;
- Er is daar een voedingsbodem voor **populisme**, maar ook een prikkel om met kunst en cultuur het verschil te maken;
- De profielen zijn een roep om **erkenning** en draaien om **zelfstandige aantrekkingskracht**;
- In niet alle profielen zijn **proeftuinen** opgenomen. En: lang niet alle profielen gaan over de knelpunten die de RvC signaleerde;
- Er is geen rekening gehouden met de **taakverdeling tussen de overheden**. Rond de profielen hangt ‘de geur van geld’;
- Het wensdenken is sterk: een ‘**handelingsperspectief**’ ontbreekt soms en
- Er ligt een sterk accent op (a) **nieuw publiek winnen** en (b) **productieklimaat**.

Tot besluit van mijn verhaal zou ik **een concrete suggestie** willen doen. De beleidsgeschiedenis heeft geleerd dat de culturele sector veel baat heeft gehad bij **matchingsconstructies**, dat wil zeggen: bij afspraken tussen de overheden om gezamenlijk iets te ondersteunen. Niet alleen was dat vaak een probaat afweermechanisme tegen bezuinigingen. Ook is het vaak een vliegwiel gebleken voor extra investeringen.

Mijn voorstel zou zijn om te handelen in de geest van ‘Cultural policy in the polder.’ De connectie tussen nationaal en lokaal kan worden gemaakt door te zoeken naar een intelligente regeling die is gebaseerd op cofinanciering en ‘wheelen en dealen’. Ik denk dan aan een regeling die het mogelijk maakt om projecten te honoreren die gaan over nieuw publiek winnen en over productieklimaat. **Zo’n regeling zou een beetje kunnen lijken op het vroegere Actieplan Cultuurbereik: het Rijk legt geld in, de provincies en gemeenten matchen.** De uitvoering zou neergelegd kunnen worden bij een bestaand landelijk fonds.

Op die manier kan (1) het gewekte enthousiasme bij de bestuurders van provincies en gemeenten worden vastgehouden en kan (2) de culturele sector worden versterkt met initiatieven die leiden tot het winnen van nieuw publiek en het versterken van het productieklimaat.

Deel 4. Interactie

Van Dalen: Cor, doel jij op proeftuinen, wanneer je spreekt over matching?

Wijn: Ja, voorgaande sprekers zeiden al goede dingen over het soepeler omgaan met het stelsel en de eisen die je aan kunstorganisaties stelt en die vervolgens ook vanuit andere perspectieven te benaderen. Daarnaast zou je een regeling maken (waar alle overheden meebetalen), waarmee je die proeftuinen zou kunnen honoreren. Daarbij zou je moeten zorgen dat alleen de goede initiatieven worden gestimuleerd. Als er geen concrete ideeën zijn, zou er ook geen geld naar regio's toe moeten gaan.

Van Dalen: Hoe zou je in kunnen spelen op die behoefte van de regio om zelf leider te zijn op het productieklimaat?

Wijn: Provincies willen weer meer aan cultuurbeleid doen. Steden moeten verantwoordelijkheid nemen en daarmee is cofinanciering belangrijk. Als de Rijksoverheid met geld over de brug komt, gaan provincies en gemeente daarin mee. Als ze zich hierin richten op jonge makers, productiehuizen, talentontwikkeling en het middensegment dan kunnen er ook in provinciale steden mooie dingen bereikt worden.

MARC VAN WARMERDAM (*directeur Orkater*): Je stelt dat het een stimulans voor lokale overheden is als het Rijk geld neerlegt. Waarom niet andersom?

Wijn: Dat kan ook andersom, moet misschien ook. De profielen zijn daarom ook als oefening waardevol, zodat de partijen met elkaar kunnen bespreken wie wat doet.

HARMEN VAN DER HOEK: Er heerst bij gemeenten heel veel druk en zorgen om alle andere decentralisaties. De budgetten van de steden zitten daarom vaak op slot. Op cultuur kan makkelijker bezuinigd worden dan op bijvoorbeeld de zorg. Is het dan niet te veel wensdenken om ervan uit te gaan dat die cofinanciering er gaat komen?

Wijn: Als er een politieke wil is, is er een weg. In Groningen is bijvoorbeeld ook het Groninger Forum neergezet. Maar je hebt gelijk als je zegt dat de gemeentes moeilijk zitten. Ik zie daarin ook een belangrijke rol voor de provincies.

FEYO SICKINGHE (*directeur Prinses Christina Concours*): Is het focussen op het belang van cultuur niet ook een valkuil? Is het niet belangrijker om te kijken wat we dan willen en hoe?

Wijn: Dat onderschrijf ik. Waarom het belangrijk is, kunnen we in al die cultuurprofielen lezen. We moeten snel aan de slag met dat wat en hoe. Mijn zorg is dat we te lang in procesmatige dingen blijven steken, terwijl het gaat om nu concrete acties en projecten in gang zetten.

ANN DEMEESTER (*directeur Frans Hals Museum*): Ik lees in de twee profielen die ik heb bekeken heel veel wensdenken en ambitie, maar weinig connectie met stedelijk cultuurbeleid of hoe dat stedelijk cultuurbeleid zich verhoudt tot dat regioprofiel. Hoe kun je die twee bij elkaar brengen?

Wijn: Daar waar veel BIS-instellingen zijn, loopt het bioritme van die twee overheden gelijk op (noodgedwongen eventueel). Maar waar geen BIS-instellingen zijn, valt de ratio daarvoor weg en verandert het bioritme. Dat zie je ook in die regioprofielen terug.

Ik ben een voorstander om in de meerjarensystematiek de instellingen ook een aantal jaar rust te geven. Op landelijk niveau is dat vanzelfsprekend, maar op lokaal niveau nog niet.

ARAF AHMADALI (*beleidsadviseur Kunst en Cultuur voor Gemeente Amsterdam*) wordt gevraagd zijn visie te geven.

Met Metropool Regio Amsterdam maken we ons eigen cultuurbeleid. We zoeken naar de gezamenlijke plus tussen landelijke en regionale overheid. We willen nut en noodzaak van cultuur duidelijk maken. We zoeken naar plaatsen waar we iets voor elkaar kunnen betekenen.

Wat betreft de discussie van vandaag: het staat en valt bij de politieke wil om te investeren in cultuur. In Amsterdam is er al acht jaar de wil om dit te doen. Ik hoop dat deze regioprofielen eraan bijdragen dat bij de provinciale provincies de noodzaak om hierin te investeren weer gewekt wordt. Ik zie het als een oproep om te zorgen dat cultuur weer de waardering krijgt die het nodig heeft.

Van Dalen: Hoe zij jij het systeem over vier jaar?

Ahmadali: Dit zijn van die momenten met een kans om een nieuwe toon te zetten in het cultuurbeleid. En die komen maar een keer in de vijftientig jaar voor, dus we moeten er nu vol op inzetten. Ik zie het als een golf. Op andere beleidsterreinen wordt de verbinding tussen staat en regio al veel meer gemaakt. Het is dus onderdeel van een grotere trend. Wij zien dat wij met het regioprofiel en in de communicatie met collega's op andere beleidsterreinen nieuwe mogelijkheden en nieuw geld kunnen creëren. Er is nu een regionaal budget om het programma uit te voeren met geld dat eerder niet bestemd was voor cultuur.

Kijk bij de proeftuinen naar de regionale inbedding maar ook naar wat een nationale *spin-off* kan zijn. Wat gebeurt er in de ene regio waar andere regio's weer van kunnen leren.

GERARD BUNNIK (*adviseur cultuurbeleid gemeente Zeist*): We stappen naar een nieuwe situatie en een andere manier van beleid maken toe. Ik ben nog meer fan van de culturele regio's geworden: we zetten hiermee op een creatieve manier kennis en knowhow bij elkaar. Er komen nu veel nieuwe, jonge cultuurambtenaren die veel sneller schakelen en creatiever met elkaar benchmarks in elkaar zetten, informatie delen.

Van Dalen: Wie is er heel sceptisch?

Van Warmerdam: er zit veel in de genoemde gedachten wat prikkelt en stimuleert en er liggen kansen om het anders te doen. Maar ik ben sceptisch als er geen panklare ideeën over toekomstvisie zijn bij de landelijke spelers. Als je dit echt een kans wil geven, moet je een jaar extra nemen om het een kans te geven. En bedenk een systeem wat over vijf of zes jaar gaat. Want nu hebben culturele gezelschappen feitelijk maar een jaar rust.

CONSTANT MEIJERS (*adviseur bij de Raad voor Cultuur*): Bij de Raad wordt ook gepleit om de termijn van vier naar zes jaar te brengen. Daarmee spaar je bijvoorbeeld al veel uit aan administratieve lasten. Door het sectorbreed ophalen van informatie kun je enkele eenvoudige observaties doen. Bijvoorbeeld dat de negen BIS-instellingen niet meer bestaan zoals ze deden aan het begin van het stelsel. Het zijn verschillende type formats instellingen geworden. Daarom kun je daar, wat mij betreft, niet eenzelfde beleid op voeren. De praktijk geeft aan dat je dus anders moet gaan denken wat betreft het beleid.

Het tweede aspect is dat er nu sprake is van een generatiewissel. De jongere generatie heeft een heel andere benadering tot het maken van theater. Is ook veel 'intersectoraler' georiënteerd. Dat biedt mogelijkheden om het beleid nu vrij ingrijpend te wijzigen.

Knijff reageert op het punt van Van Warmerdam: Het is een politieke discussie. De minister wordt elke vier jaar gekozen en de politieke wil is er nu niet. Ik kan niet zeggen hoe het klimaat er over vier jaar uitziet, omdat de dan zittende bewindspersoon nog niet bekend is. Het momentum van veranderende rollen van Den Haag en de regio is al een langetermijnperspectief.

MARIANNE VERSTEEGH (*algemeen secretaris Kunsten '92*): Komt er een adviesaanvraag aan RvC vanuit gezamenlijke visie van G9 [steden], regionale bestuurders en de minister of wordt een aanvraag van de minister?

Knijff: de aanvraag is enkel ondertekend door de minister. De vragen over wat de Raad van de gepresenteerde profielen vindt voor de komende periode zijn met alle regio's afgestemd, niet alleen de G9.

Van Warmerdam: Er is een sterke politieke wil om iets met de regio te doen. Als je dat verbindt aan de slagingskans en het feit dat de slagingskans groter is als je op de lange termijn denkt, dan heb je daarmee ook de politieke wil voor de lange termijn te pakken.

Thomas van Dalen sluit de bijeenkomst af.